

Renesansowy autotematyzm, czyli fraszki o fraszkach Jana Kochanowskiego

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Prezentacja multimedialna](#)
- [Audiobook](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *O Staszku*, [w:] Jan Kochanowski, *Fraszki. Księgi pierwsze*, Warszawa 1976.
- Źródło: *Do nieznajomego*, [w:] Jan Kochanowski, *Fraszki. Księgi wtóre*, Warszawa 1976.
- Źródło: *Na swoje księgi*, [w:] Jan Kochanowski, *Fraszki. Księgi pierwsze*, Warszawa 1976.
- Źródło: Jan Kochanowski, *Na rym nierozmysłny*, *Księgi wtóre*, s. 81.
- Źródło: Jan Kochanowski, *O fraszkach*, [w:] Jan Kochanowski, *Fraszki. Księgi trzecie*, Warszawa 1976.
- Źródło: Jan Kochanowski, *O Doktorze Hiszpanie*, [w:] tegoż, *Fraszki. Księgi pierwsze*, Kraków 1883.
- Źródło: Jan Kochanowski, *Z Anakreonta*, [w:] tegoż, *Fraszki. Księgi pierwsze*, Warszawa 1976.

- Źródło: Jan Kochanowski, *Do Mikołaja Firleya*, [w:] Jan Kochanowski, *Fraszki. Księgi trzecie*, Warszawa 1976.
- Źródło: Jan Kochanowski, *O swych rymiech*, [w:] tegoż, *Fraszki. Księgi trzecie*, Warszawa 1976.
- Źródło: *Do gościa*, [w:] Jan Kochanowski, *Fraszki. Księgi pierwsze*, t. 1, wyd. 8, Warszawa 1976.
- Źródło: Jan Kochanowski, *Do fraszek*, [w:] Jan Kochanowski, *Fraszki. Księgi trzecie*, Warszawa 1976.
- Źródło: *O fraszkach*, [w:] Jan Kochanowski, *Fraszki. Księgi trzecie*, Warszawa 1976.

Renesansowy autotematyzm, czyli fraszki o fraszkach Jana Kochanowskiego

Henryka Beyer, *Apoteoza Kochanowskiego*, 1830

Źródło: domena publiczna.

Czy fraszki mogą nieść ze sobą treść filozoficzną? Czy lekkie, żartobliwe utwory mogą stanowić poważny głos w dyskusji o roli literatury?

Kochanowski pisał o wszystkim, także o samym pisaniu. Fraszki odzwierciedlały jego humanistyczne poglądy, ukształtowane pod wpływem myśli epikurejczyków i stoików. Były manifestem życiowej postawy i systemu wartości. Jan z Czarnolasu cenił radosne chwile w gronie przyjaciół bardziej niż zaszczyty i wiedział, że celne, ważne myśli wyrażać można także poprzez żart i anegdotę.

Twoje cele

- Rozpoznasz cechy fraszki jako gatunku literackiego.
- Dokonasz analizy i interpretacji wybranych fraszek Jana Kochanowskiego.
- Na przykładzie fraszek Jana Kochanowskiego, omówisz pojęcie autotematyzmu w sztuce.

Przeczytaj

O autotematyzmie

Wokół autotematyzmu w literaturze od lat toczy się dyskusja. Autorem terminu w polskich badaniach literackich jest Artur Sandauer, który używał określenia „autotematyzm” w odniesieniu do najnowszej literatury oraz sztuki użytkowej. Autotematyzm w literaturze uważał za rodzaj sztuki abstrakcyjnej, rezygnującej z wyboru tematu, skupiającej się na sobie samej i zagadnieniach formalnych. Za autotematyczne uznawał wszelkie wypowiedzi w utworze na temat tajników warsztatu pisarza, uwagi o intencjach tworzenia, refleksje nad procesem tworzenia lub ideą twórczości.

W utworach autotematycznych ważniejsza od przedstawianych treści jest struktura utworu oraz jego geneza. Autotematyzm nazywany jest literaturą warsztatową, wypowiedzią w dziele o dziele, quasi-powieścią o powieści, autoświadomością twórczą. W utworach autotematycznych można obserwować autorską refleksję nad językiem literatury w literaturze, odsłonięcie procesu tworzenia lub powstawania utworu, autobiografizm. Autotematyzm pojawia się już w antyku w twórczości Horacego, który w pieśniach umieszczał refleksje na temat roli poety i trudów tworzenia. Widoczny jest w poezji XVI i XVII w. Wówczas pojawiają się sformułowania dotyczące źródeł twórczości, celów pisarstwa, osobowości poety, jego roli w społeczeństwie. Poeci tworzą metafory, za pomocą których przywołują skojarzenia związane z pracą twórcy. Kochanowski obdarzony niezwykłym talentem chętnie poświęcał utwory lub ich fragmenty refleksjom na temat własnej twórczości i roli poety. W *Pieśni XXIV* ksiąg w których pisze: „Niezwykłym i nie leda piórem opatrzony”. Ale to głównie fraszki stanowią przykład literatury autotematycznej. W literaturze romantycznej czy modernistycznej, mocno skupiającej się na artystycznej osobowości i procesie twórczym, pojawiają się teksty autotematyczne. Przykładem może być poemat dygresyjny *Beniowski* Juliusza Słowackiego, w którym narrator przerywa główny wątek, aby wtrącić, wśród licznych dygresji, uwagi dotyczące konstrukcji czy sensu tworzonego właśnie dzieła. Ogromny wkład w rozwój tekstowej autorefleksji wniosła modernistyczna powieść o tworzeniu powieści. Klasycznym przykładem może być *Pałuba* Karola Irzykowskiego. Wśród współczesnych pisarzy wykorzystujących wątki autotematyczne wymienia się Witolda Gombrowicza (*Dziennik 1953-1966*), Czesława Miłosza (*Ars poetica*), Mirona Białoszewskiego (*Pamiętnik z powstania warszawskiego*), Tadeusza Konwickiego (*Mała apokalipsa*).

Renesansowy autotematyzm, czyli fraszki o fraszkach Jana Kochanowskiego

Termin „**fraszka**” wprowadził do literatury Jan Kochanowski – pochodzi od włoskiego *frasca*, co

dosłownie znaczy „pokryta liśćmi gałązka”. W sensie przenośnym fraszka to drobiazg, bagatela, żarcik, figielek, rzecz i sprawa małej wagi, jako zaś gatunek poetycki – drobny utwór wierszowany, często o żartobliwym charakterze, oparty na dowcipnym pomysle. U źródeł tego gatunku poetyckiego leży powstały w starożytności **epigramat**, krótki napis okolicznościowy, upamiętniający osoby, rzeczy, wydarzenia, umieszczany na pomnikach, grobowcach, dziełach sztuki, mający formę **dowcipnego wiersza** (zwykle dwu- lub czterowersowego), zawierającego jakąś zaskakującą myśl lub spostrzeżenie. Określenie „dowcipny” nie znaczy, że taki epigramat zawsze miał charakter żartobliwy – kiedyś tego słowa używano w znaczeniu „inteligentny, intelektualnie zręczny”. Najslawniejszym autorem epigramatów był Grek **Anakreont**, żyjący w VI i V w. p.n.e. Wśród fraszek napisanych przez Kochanowskiego wiele było inspirowanych jego utworami.

Źródło: Pexels, domena publiczna.

Źródło: Tytus Maleszewski, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-ND 4.0.

Fraszki Kochanowski pisywał z dużym upodobaniem, zwłaszcza gdy był sekretarzem królewskim i bawił na dworze **Zygmunta Augusta**; nie stronił od nich i później, w okresie czarnoleskim; w sumie stworzył przeszło trzysta fraszek – wydał je w zbiorze podzielonym na trzy księgi.

Wśród licznych i bardzo zróżnicowanych fraszek Kochanowskiego znajdujemy również utwory o wyraźnie **autotematycznym** charakterze.

We fraszce *Do gościa*, rozpoczynającej zbiór *Księgi pierwsze*, autor zwraca się wprost do czytelnika (czyli tytułowego gościa), zachwalając swoje dzieło i podkreślając, że jest ono warte wydanych na nie pieniędzy:

“ *Do gościa*

Ale jeśliś dał co z **taszki**,
nie kupiłeś **jedno** fraszki.

Źródło: *Do gościa*, [w:] Jan Kochanowski, *Fraszki. Księgi pierwsze*, t. 1, wyd. 8, Warszawa 1976.

Nie są to zatem aż takie błahostki, jak mało poważna, nawet swawolna nazwa – fraszki – by sugerowała. Kochanowski miał świadomość wielkiej wartości swych „drobiazgów” i ocenił je wysoko, pisząc w *Do fraszek*:

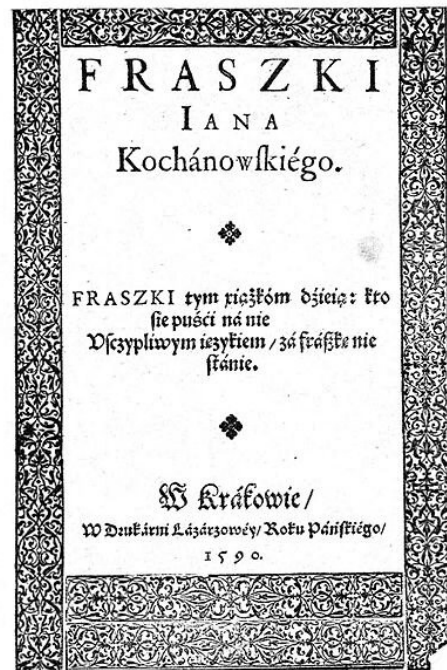
“ Jan Kochanowski

Do fraszek

Fraszki nieprzepełnione, wdzięczne fraszki moje,
w które ja wszytki kładę tajemnice swoje.

Źródło: Jan Kochanowski, *Do fraszek*, [w:] Jan Kochanowski, *Fraszki. Księgi trzecie*, Warszawa 1976.

Nie miały to zatem być wyłącznie facecje, żartobliwe **anegdoty**, ale też utwory wyższego lotu, niepoddające się łatwemu zaszufładowaniu – porównuje je do zbudowanego przez Dedala Labiryntu, w którym nietrudno pobrać. W *O nowych fraszkach* autor żartobliwie zestawia je z **nowymi fraszkami**, czyli dokumentami wydawanymi przez kancelarię królewską, które on – sekretarz Króla Jego Mości – musi w trudzie i mozole starannie kaligrafować. Z kontekstu wynika, że wolałby się poświęcić pisaniu fraszek, gdyż szacowne królewskie manuskrypty to **fraszka jako druga**. Być może tym nieco ironicznym utworem chciał uprzytomnić swym zwierzchnikom wartość swej poezji. W *Do starosty* stwierdza wprost, że kto będzie przezeń we fraszkach opisany, ten zostanie uwieczniony i nawet nie musi zazdrościć **Biskupom, którzy stoją u świętego Frącka** (tj. których portrety wiszą w krużgankach kościoła św. Franciszka w Krakowie). Miał zatem Kochanowski świadomość, że jego poetyckie drobiazgi będą żyły znacznie dłużej niż zwykle towarzyskie żarty i anegdoty.

Strona tytułowa wydania *Fraszki* Jana Kochanowskiego z 1590.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Słownik

anacreontyk

utwór, który i formą, i treścią nawiązuje do tego, jak i o czym pisał Anakreont. Są to zazwyczaj niewielkich rozmiarów kunsztowne wiersze, charakteryzujące się lekkim stylem i opiewające przyjemności życia (miłość, biesiadowanie), ale też melancholijny smutek z powodu utraty tych przyjemności

anegdota

krótka forma literacka, zawierająca prawdziwe lub zmyślane opowiadanie o zdarzeniu z życia znanej postaci, żyjącej lub historycznej, lub z życia określonego środowiska czy grupy społecznej

autotematyzm

wprowadzenie do utworu literackiego wypowiedzi ukazującej czytelnikowi proces tworzenia, powstawania dzieła, tajniki warsztatu autora, czy refleksji nad pisarstwem; w powieści może przybierać formę rozbudowanych refleksji na temat powstawania utworu lub demaskujących fikcję świata przedstawionego, w liryce autotematyzm pojawia się w utworach programowych, manifestach poetyckich

epigramat, epigram

krótki utwór mający postać aforyzmu (często dwuwiersowego), który pierwotnie miał formę napisu o charakterze informacyjnym, umieszczanego na pomnikach, budowlach, naczyniach wotywnych. Już w starożytnej Grecji nadano mu cechy dzieła literackiego

Prezentacja multimedialna

Polecenie 1

Zapoznaj się z prezentacją, a następnie wynotuj w formie mapy myśli informacje na temat fraszek. Jak w przytoczonych fragmentach realizowany jest renesansowy autotematyzm?

- Fraszka

- tematyka

- -
    -
    -
    -
    -
    -

- cechy charakterystyczne

- -
    -
    -
    -
    -

- bohaterowie fraszek

- -
    -
    -
    -

Kliknij, aby uruchomić w trybie pełnoekranowym.

Muzyka wykorzystana w prezentacji: Ian Post, *Eminence Landscapes - Pizzicato Version*, licencja: Artlist.io.

Polecenie 2

Wyjaśnij, jak rozumiesz porównanie poety do kupca, a czytelnika do jego klienta, w utworze *O fraszkach* Jana Kochanowskiego.

Audiobook

Polecenie 1

Wysłuchaj audiobooka. Wyjaśnij, w jaki sposób Jan Kochanowski realizował cel dydaktyczny w swoich fraszkach.

Polecenie 2

Zastanów się, czy poeta rzeczywiście stosował się do zasady Waleriusza Marcjalisa: *Parcere personis, dicere de vitiis* – oszczędzać osoby, osądzać występki. Uzasadnij swoją odpowiedź, uwzględnij w niej przykłady z fraszek Kochanowskiego.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PukNaol4M>

Kochanowskiemu przy pisaniu fraszek przyświecał istotny cel dydaktyczny – czasem ośmieszał ludzi, aby na ich przykładzie pokazać wady, których należałoby się wystrzegać, np. pana Kozła, który po pijanemu nie mógł trafić do gospody, czy niezbyt rozgarniętego, gapowatego dworzanina Chmurę, często wpadającego do różnych dziur. Niemniej w *Do fraszek* deklarował, że będzie unikał ataków personalnych, ganiąc nie konkretnych ludzi, lecz ich złe postęпки:

Jan Kochanowski

Do fraszek

Fraszki moje (coście mi dotąd zachowały),

nie chcę, żebyście kogo źle wspominać miały.

Lecz jeśli wam nie g'myśli cudze obyczaje,

niechaj karta występom, nie personom łaje!

Ostatni wers nawiązuje do stwierdzenia Waleriusza Marcjalisa, znanego starorzymskiego epigramatyka, który uważał, że w utworach pouczających należy postępować w myśl zasady: *Parcere personis, dicere de vitiis* – oszczędzać osoby, osądzać występkę. Tak też i czynił Kochanowski, na przykład gdy kpił z ludzkiej obłudy w *O kaznodziei* – bohater fraszki, niewymieniony z imienia duchowny, żyjący w grzesznym związku z własną kucharką, ani myśli postępować wedle głoszonych przez się nauk moralnych.

W drugiej części *Do fraszek* podmiot liryczny nakazuje swoim utworom wstrzemięźliwość w pochwałach, gdyż nie chce uchodzić za pochlebcę, zwłaszcza że adresaci „chwalnego w sobie nic nie widzą”. Deklaracja ta nie przeszkodziła poecie pisać fraszek tak jawnie pochwalnych jak *Do Mikołaja Wolskiego*, w którym udającego się w podróż dostojnika zestawia z samym Odyseuszem. Kochanowski zdawał sobie sprawę, że nie zawsze zdoła ofiarować czytelnikowi produkt najwyższej jakości; wśród fraszek przednich można znaleźć i trochę poślednich, nie najwyższego lotu. Z lektury *O fraszkach* wynika jasno, że taki był od początku zamysł autora, ponieważ:

Najdziesz tu fraszkę dobrą, najdziesz złą i średnią,

nie wszytkoć mury wiodą materyją przednią.

Z boków cegłę rumieńszą i kamień ciosany,

w pośrzodek sztuki kładą i gruz brakowany.

Fraszkopisarz to zatem nie tylko kupiec, ale i budowniczy – dom (swoją twórczość) konstruuje z materiałów rozmaitych, lepszych i gorszych, tak to już bywa w poezji i na budowie.

Nie był też Kochanowski zwolennikiem poetyckiego perfekcjonizmu, nieustannego i żmudnego cyzelowania utworów, co poświadcza *O fraszkach*:

*Próżno mnie do dziewięci lat swe fraszki chować, jako ksiąg mądrzy ludzie zwykli
poprawować; bo tu moją pilnością już nic nie przybędzie, bych kreślił i nadkreślił,*

fraszka fraszką będzie.

Najwyraźniej uważał, że w poetyckiej robocie najważniejsze jest natchnienie, a nie umiejętności redakcyjne, i to nawet wtedy, gdy rezultat może się okazać nie najwyższych lotów:

Jan Kochanowski

Na rym nierozmyślny, Księgi wtóre

Kto mi każe rym pisać nierozmyślnie, taki

ma wolą przyjąć, chocia będzie leda jaki.

Z przytoczonych wyżej autotematycznych „fraszek o fraszkach”, swoistych autorelacji z procesu twórczego, można wnioskować, że „świat fraszek” Kochanowskiego nie był dziełem przypadku – poeta rozmyślnie dystansował się od literatury „wysokiej”, jej dostojnych, patetycznych form i „przeważnych bohaterów”, gdyż pragnął opisywać swoje „tu i teraz”, zdumiewający świat złożony z rzeczy wielkich i małych, tragicznych i komicznych, „statecznych” i „niepoważnych”, zaludniony przez figury dające świadectwo ludzkiej małości i wielkości. Fraszki Kochanowskiego to w istocie obyczajowa kronika epoki – złotego wieku Jagiellonów – której bogactwa nie sposób było ogarnąć i utrwalić, co sam autor wyznawał w *O Staszku*:

Bracie, by się to wszystko pisać miało,

już by mi dawno papieru nie zstało.

Tak to sobie zamierzył – i wykonał, zostawiając potomnym obraz świata, którego „fraszki nieprzeplacone” stały się nieodłączną częścią.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Dydaktyka i autotematyzm we fraszkach

Kochanowskiemu przy pisaniu fraszek przyświecał istotny **cel dydaktyczny** – czasem ośmieszał ludzi, aby na ich przykładzie pokazać wady, których należałoby się wystrzegać, np. pana Kozła, który po pijanemu nie mógł trafić do gospody, czy niezbyt rozgarniętego, gapowatego dworzanina Chmurę, często wpadającego do różnych

dziur. Niemniej w *Do fraszek* deklarował, że będzie unikał ataków personalnych, ganiąc nie konkretnych ludzi, lecz ich złe postęпки:

” Jan Kochanowski

Do fraszek

Fraszki moje (coście mi dotąd zachowały),
nie chcę, żebyście kogo źle wspominać miały.
Lecz jeśli wam nie g'myśli cudze obyczaje,
niechaj karta występom, nie personom personom łaje!

Źródło: Jan Kochanowski, *Do fraszek*, [w:] Jan Kochanowski, *Fraszki. Księgi trzecie*, Warszawa 1976.

Ostatni wers nawiązuje do stwierdzenia **Waleriusza Marcjalisa**, znanego starorzymskiego epigramatyka, który uważał, że w utworach pouczających należy postępować w myśl zasady: *Parcere personis, dicere de vitiis* – oszczędzać osoby, osądzać występki. Tak też i czynił Kochanowski, na przykład gdy kpił z ludzkiej obłudy w *O kaznodziei* – bohater fraszki, niewymieniony z imienia duchowny, żyjący w grzesznym związku z własną kucharką, ani myśli postępować wedle głoszonych przez się nauk moralnych.

W drugiej części *Do fraszek* podmiot liryczny nakazuje swoim utworom wstrzemięźliwość w pochwałach, gdyż nie chce uchodzić za pochlebcę, zwłaszcza że adresaci „chwalnego w sobie nic nie widzą”. Deklaracja ta nie przeszkodziła poecie pisać fraszek tak jawnie pochwalnych jak *Do Mikołaja Wolskiego*, w którym udającego się w podróż dostojnika zestawia z samym Odyseuszem. Kochanowski zdawał sobie sprawę, że nie zawsze zdoła ofiarować czytelnikowi produkt najwyższej jakości; wśród fraszek przednich można znaleźć i trochę poślednich, nie najwyższego lotu. Z lektury *O fraszkach* wynika jasno, że taki był od początku zamysł autora, ponieważ:

” Najdziesz tu fraszkę dobrą, najdziesz złą i średnią,
nie wszystko mury wiodą materyją przednią.
Z boków cegłę rumieńszą i kamień ciosany,
w pośrzodek sztuki kładą i gruz brakowany.

Fraszkopisarz to zatem nie tylko kupiec, ale i budowniczy – dom (swoją twórczość) konstruuje z materiałów rozmaitych, lepszych i gorszych, tak to już bywa w poezji i na budowie.

Nie był też Kochanowski zwolennikiem poetyckiego perfekcjonizmu, nieustannego i żmudnego cyzelowania utworów, co poświadcza *O fraszkach*:

” Próżno mnie do dziewięci lat swe fraszki chować, jako ksiąg mądrzy ludzie zwykli poprawować; bo tu moją pilnością już nic nie przybędzie, bych kreślił i nadkreślił, fraszka fraszką będzie.

Najwyraźniej uważał, że w poetyckiej robocie najważniejsze jest natchnienie, a nie umiejętności redakcyjne, i to nawet wtedy, gdy rezultat może się okazać nie najwyższych lotów:

” Jan Kochanowski

Na rym nierozmyślny, Księgi wtóre

Kto mi każe rym pisać nierozmyślnie, taki
ma wolą przyjąć, chocia będzie leda jaki.

Źródło: Jan Kochanowski, *Na rym nierozmyślny, Księgi wtóre*, s. 81.

Z przytoczonych wyżej autotematycznych „fraszek o fraszkach”, swoistych autorelacji z procesu twórczego, można wnioskować, że „świat fraszek” Kochanowskiego nie był dziełem przypadku – poeta rozmyślnie dystansował się od literatury „wysokiej”, jej dostojnych, patetycznych form i „przeważnych bohaterów”, gdyż pragnął opisywać swoje „tu i teraz”, zdumiewający świat złożony z rzeczy wielkich i małych, tragicznych i komicznych, „statecznych” i „niepoważnych”, zaludniony przez figury dające świadectwo ludzkiej małości i wielkości. Fraszki Kochanowskiego to w istocie obyczajowa kronika epoki – złotego wieku Jagiellonów – której bogactwa nie sposób było ogarnąć i utrwalić, co sam autor wyznawał w *O Staszku*:

” Bracie, by się to wszystko pisać miało,
już by mi dawno papieru nie zstało. [13](#)

Tak to sobie zamierzył – i wykonał, zostawiając potomnym obraz świata, którego „fraszki nieprzeplacone” stały się nieodłączną częścią.

Ćwiczenie 1

Na czym polega autotematyzm fraszek Jana Kochanowskiego? Wybierz właściwą odpowiedź.

☐ Autor wyraża swój stosunek do literatury.

☐ Autor krytykuje własne utwory.

☐ Autor analizuje własne uczucia.

☐ Autor pisze o swoim życiu.

☐ Autor opisuje swój warsztat poetycki.

Ćwiczenie 2

Sformułuj w kilku zdaniach odpowiedź na pytanie: Dlaczego fraszki Jana Kochanowskiego nazywa się kroniką obyczajową epoki?

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: Renesansowy autotematyzm, czyli fraszki o fraszkach Jana Kochanowskiego

Grupa docelowa:

III etap edukacyjny, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;

II. Kształcenie językowe.

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

4) określa rodzaje zapożyczeń i sposób ich funkcjonowania w polszczyźnie różnych epok; odnosi wskazane zjawiska do współczesnej polszczyzny;

6) rozpoznaje rodzaje stylizacji (archaizacja, dialektyzacja, kolokwializacja, stylizacja środowiskowa, biblijna, mitologiczna itp.) oraz określa ich funkcje w tekście;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;
- 8) tworzy plan kompozycyjny i dekompozycyjny tekstów o charakterze argumentacyjnym;

IV. Samokształcenie.

- 1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;
- 5. dokonuje krytycznej selekcji źródeł;
- 6. wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi;
- 9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;
- 11. korzysta z zasobów multimedialnych, np. z: bibliotek, słowników on-line, wydawnictw e-book, autorskich stron internetowych; dokonuje wyboru źródeł internetowych, uwzględniając kryterium poprawności rzeczowej oraz krytycznie ocenia ich zawartość;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne. Uczeń:

- rozpozna cechy fraszki jako gatunku literackiego;
- dokona analizy i interpretacji wybranych fraszek Jana Kochanowskiego;
- na przykładzie fraszek Jana Kochanowskiego, omówi pojęcie autotematyzmu w sztuce.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- z użyciem e-podręcznika;
- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel wyświetla na tabli multimedialnej tekst:

Akt lektury pociąga za sobą interpretację i poszukiwanie sensu dzieła. Ryszard Nycz wspomina o trzech koncepcjach interpretacji. Jedną z nich mówi o tym, że nie ma niezmiennego znaczenia tekstu, sensy są wciąż tworzone na nowo. Znaczenie tworzy się w procesie czytania i w czasie „lekturowej reakcji” czytelnika. Czytelnik wówczas nie jest odtwórcą dzieła, ale wytwórcą sensów. Wydaje się ważne, aby zwrócić tutaj uwagę właśnie na aktywne i twórcze działania czytelnika w konfrontacji z utworem. Takie czytanie twórcze, świadome, objawia się w powstawaniu znaczeń, ale również poprzez odnawianie czasów, poszukiwanie w tekście kategorii nowych, dopasowanych do siebie i swojej epoki, uwspółcześnianie sposobu rozumienia podmiotu lirycznego. Maja Jarnuszkiewicz, *Ille ego, czyli kreacja „ja” lirycznego w autotematycznych utworach literatury staropolskiej*, UJ Kraków, Terminus, R. XII (2010) z. 1 (22)

2. Prosi uczniów, aby zastanowili się nad kwestią aktu lektury. W jaki sposób czytelnik powinien pracować tekstem?

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel prosi chętnego ucznia o głośne odczytanie informacji o autotematyzmie zamieszczonej w sekcji „Przeczytaj”. Inny ochotnik odczytuje z tej sekcji dwie zamieszczone tam fraszki Jana Kochanowskiego. Następnie uczniowie odpowiadają, czy te dwie fraszki są przykładem utworów autotematycznych i dlaczego.
2. Pozostałe treści z sekcji „Przeczytaj” uczniowie czytają po cichu. Nauczyciel pyta uczniów, czym jest fraszka i jakie są wyznaczniki tego gatunku.

3. Uczniowie przechodzą do sekcji „Prezentacja multimedialna”. Materiał w niej zamieszczony nauczyciel prezentuje za pomocą rzutnika. Po zakończonej prezentacji uczniowie wykonują polecenie 2.
4. Po odsłuchaniu materiału z sekcji „Audiobook” oraz wykonaniu zamieszczonych tam poleceń, nauczyciel dzieli klasę na kilka grup. Zadaniem każdego zespołu jest przygotowanie konspektu pracy argumentacyjnej na temat: Renesansowy autotematyzm w utworach Jana Kochanowskiego. Konspekt uczniowie dokończają w domu, tak by mieć czas na znalezienie właściwych źródeł koniecznych do poszerzenia wiedzy z lekcji.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel, w ramach podsumowania zdobytych wiadomości, prosi uczniów, aby w parach wykonali ćwiczenia 1 i 2 z sekcji „Audiobook”.

Praca domowa:

1. Uczniowie mogą wykonać w domu polecenie 1 z mapy myśli zamieszczonej w sekcji „Prezentacja multimedialna”.
2. Wybierz fraszkę autotematyczną Kochanowskiego, nieomówioną podczas lekcji, i uzasadnij, dlaczego należy właśnie do tego rodzaju utworów. Skorzystaj z tomu wierszy Jana Kochanowskiego lub źródła internetowego.

Materiały pomocnicze:

- B. Bakula, *Oblicza autotematyzmu (autorefleksyjne tendencje w polskiej prozie po roku 1956)*, Poznań 1991.
- J. Ziomek, *Niezwykłe i nie leda pióro*, [w:] *Jan Kochanowski. Interpretacje*, oprac. J. Błoński, Kraków 1989.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Prezentacja multimedialna” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.